

OORLOG MET DE SALAMANDERS

Met regelmaat geeft Wereldbibliotheek titels opnieuw uit uit haar 118 jaar oude fonds die de status van Wereldbibliotheekklassieker hebben verdiend vanwege hun literaire kwaliteit en lange verkoopgeschiedenis. Dit is het negende deel. Tot nu zijn verschenen:

Dino Buzzati – *De woestijn van de Tartaren* (sinds 2006 in het fonds)
Arthur Schopenhauer – *Bespiegelingen over levenswijsheid* (sinds 1991)
Ernest Claes – *De Witte* (sinds 1920)
Arto Paasilinna – *De huilende molenaar* (sinds 2001)
Sándor Márai – *De nacht voor de scheiding* (sinds 2006)
Friedrich Nietzsche – *Aldus sprak Zarathoestra* (sinds 1941)
Alfred Döblin – *Berlijn Alexanderplatz* (sinds 2015)
Margaret Mazzantini – *Ga niet weg* (sinds 2003)
Karel Čapek – *Oorlog met de Salamanders* (sinds 2011)

In voorbereiding zijn:

Sigmund Freud – *Inleiding tot de psychoanalyse* (sinds 1918)
Pascal Mercier – *Lea* (sinds 2009)

Karel Čapek

Oorlog met de
Salamanders

Vertaald uit het Tsjechisch door Irma Pieper

De vertaalster ontving voor deze vertaling
een werkbeurs van het Nederlands Letterenfonds

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Eerste druk 2011

Vierde druk 2023

Oorspronkelijke titel *Válka s mloky* (1936)

© 2011 Nederlandse vertaling en nawoord Irma Pieper / Uitgeverij Wereldbibliotheek

Alle rechten voorbehouden

Omslagontwerp Rouwhorst + Van Roon

NUR 302

ISBN 978 90 284 5315 9

www.wereldbibliotheek.nl

EERSTE BOEK

ANDRIAS SCHEUCHZERI

Het zonderlinge gedrag van kapitein Van Toch

Als je het eilandje Tanah Masa op de kaart zou opzoeken zou je het precies op de evenaar, een stukje ten westen van Sumatra, vinden; maar als je kapitein J. van Toch, aan boord van het schip Kandong Bandoeng, zou vragen wat dat Tanah Masa, waarvoor hij zojuist voor anker was gegaan, nu eigenlijk was, dan zou hij een paar vloeken ten beste geven en je vervolgens vertellen dat dat het smerigste gat van de hele Soenda-eilanden was, nog ellendiger dan Tanah Bala en op zijn minst even godvergeten als Pini of Banjak; dat de enige mens, vergeeft u mij, die daar woonde – wanneer je die lui-zige Batakkers natuurlijk niet meetelt – een dronken handelsagent was, een kruising tussen een Koeboe en een Portugees en een nog grotere dief, heiden en zwijn dan alle Koeboes en alle blanken bij elkaar; en als er op de wereld iets godvergetens was, dan was het wel het godvergeten leven op dat godvergeten Tanah Masa, meneer. Waarop u hem natuurlijk zou vragen waarom hij dan hier zijn godvergeten anker had neergelaten alsof hij van plan was er drie godvergeten dagen te blijven; en hij zou geïrriteerd snuiven en iets sputteren van de strekking dat de Kandong Bandoeng niet enkel om die godvergeten kopra of de palmolie op deze contreien voer, dat was nogal glad, en het gaat u verder ook niets aan, meneer, ik heb mijn godvergeten orders, meneer, en als u zo vriendelijk wilt zijn, bemoei u dan met uw eigen zaken. En hij zou zo breedvoerig en uitbundig vloeken als het een al wat oudere scheepskapitein, die nog altijd vief is voor zijn jaren, betaamt.

Maar als je kapitein J. van Toch, liever dan hem met indiscrete vragen lastig te vallen, wat voor zich uit zou laten sputteren en schelden, zou je meer te weten komen. Is het hem soms niet aan te

zien dat hem iets van het hart moet? Laat hem maar, zijn verontwaardiging vindt vanzelf wel een weg naar buiten. 'Weet u wat het is, meneer,' barst de kapitein los, 'die jongens bij ons in Amsterdam, die godvergeten joden daarginds, die krijgen wat in hun hoofd, parels, man, daar draait het om, ga maar parels zoeken, zeggen ze tegen je. De mensen zijn tegenwoordig gek van parels en wat niet al.' Hierop spuwt de kapitein nijdig van zich af. 'Dat kun je net denken, je duiten in parels stoppen! Dat komt omdat jullie mensen steeds maar op oorlog uit zijn. Benauwd om de centen, daar komt het op neer. En dat heet dan crisis, meneer.' Kapitein J. van Toch aarzelt even of hij niet een gesprek over economische vraagstukken met je moet aangaan; men had het vandaag de dag immers over niets anders. Maar daarvoor was het hier, voor de kust van Tanah Masa, te heet en te loom; kapitein Van Toch maakt een wuivend gebaar en broemt: 'Laat me niet lachen, parels! Meneer, Ceylon is voor de komende vijf jaar leeggeplunderd, op Formosa is het verboden ze te vissen. En dan krijg je te horen, kapitein Van Toch, zorg maar dat u nieuwe visgebieden vindt. Reist u maar af naar die godvergeten eilandjes, wie weet zijn daar hele parelbanken te vinden...' De kapitein trompettert geringschattend in een hemelsblauwe zakdoek. 'Die smeerlappen in Europa hebben het idee dat er hier nog wat te vinden valt waar niemand weet van heeft! Godallemachtig, sukkels zijn het! Er moest alleen nog bijkomen dat ik in de smoelwerken van die Batakkers zou moeten kijken of ze toevallig geen parels snuiten. Nieuwe visgebieden! In Padang hebben ze een nieuwe hoerenkast, dat wel, maar nieuwe visgebieden? Meneer, ik ken al die eilanden hier als mijn broekzak... van Ceylon tot aan dat godvergeten Clipperton Island... Als er iemand is die denkt dat hij hier nog iets kan vinden waaraan te verdienen valt, dan wens ik hem veel succes, meneer! Ik kom hier al dertig jaar, en nu willen die idioten dat ik hier iets nieuws ontdek!' Kapitein Van Toch stikt er bijna in dat ze hem zulke beledigende eisen kunnen stellen. 'Laat ze maar een of ander groentje sturen, die zou me er een ontdekkingen doen, daar zouden ze van opkijken, maar om dat te verlangen van iemand die het hier kent als kapitein J. van Toch... Dat moet u toch toegeven, meneer. In Europa, daar valt nog van alles te ontdekken,

maar hier... Hier komen de mensen immers enkel neuzen of er wat te vreten valt en dat niet eens: of er wat te kopen en te verkopen valt. Meneer, als er in de hele godvergeten tropen nog iets een dubbelkje waard was, dan zouden er gelijk drie agenten omheen staan die met hun snottiger zakdoek de schepen van zeven verschillende naties zouden toezwaaien dat ze moesten aanmeren. Zo zit dat, meneer. Ik ken het hier beter dan het koloniaal departement van Hare Majesteit de Koningin, neemt u mij niet kwalijk.' Kapitein Van Toch spant zich zichtbaar in zijn gerechtvaardigde woede de baas te worden, waarin hij na enig verder tieren slaagt. 'Ziet u die twee lamledige luilakken daar? Dat zijn parelvisseren van Ceylon, God wees mijn ziel genadig, Singalezen, zoals de Heer ze heeft geschapen, maar vraagt u mij niet waarom. En dat voer ik nou mee, meneer, en wanneer ik ergens een stukje kust vind waar geen bord staat met AGENCY of BATA of DOUANE, dan gooi ik ze overboord om schelpen te zoeken. Die kleinste schooier duikt tot tachtig meter diep; laatst dook hij in de buurt van het Prinseneiland, op een diepte van negentig meter, de hendel van een cinematografisch apparaat op, meneer, maar parels, welnee! Geen schijn van kans! Het minste uitschot, die Singalezen. Zulk godvergeten werk heb ik nu, meneer: doen alsof ik me bezighoud met het inkopen van palmolie en ondertussen nieuwe visgebieden voor pareloesters zoeken. Straks willen ze zeker ook nog dat ik een maagdelijk werelddeeltje ontdek. Dat is toch geen werk voor een eerlijke koopvaardijkapitein, meneer. J. van Toch is niet zo'n vervloekte avonturier, meneer. Nee, meneer.' Enzovoort; de zee is groot en de oceaan des tijds kent geen grenzen; spuw gerust in zee en ze zal er niet door stijgen, je kunt nog zo schelden op je lot maar je verandert er niets aan; en zo zijn we na ettelijke preambules eindelijk aangeland bij het moment waarop de kapitein van het Hollandse schip Kandong Bandoeng, J. van Toch, zuchtend en vloekend in een sloep klimt om in de kampong op Tanah Masa aan land te gaan en met de dronken kruising tussen een Koeboe en een Portugees over enige zakelijke kwesties te onderhandelen.

'Sorry, Captain,' zei de kruising tussen een Koeboe en een Portugees ten slotte, 'maar hier op Tanah Masa groeien geen oesters. Die

smerige Batakkers,' sprak hij met onmetelijke weerzin, 'die vreten zelfs kwallen; ze zitten meer in het water dan aan land, de vrouwen stinken hier naar vis, daar hebt u geen idee van... wat wilde ik ook alweer zeggen? O ja, u vroeg naar de vrouwen.'

'En is er hier geen stukje kust,' vroeg de kapitein, 'waar die Batakkers niet het water induiken?'

De kruising tussen een Koeboe en een Portugees schudde zijn hoofd. 'Nee, dat is er niet, meneer. Of hooguit Devil Bay, maar dat is niets voor u.'

'Waarom niet?'

'Omdat... daar niemand komen mag, meneer. Zal ik u inschenken, kapitein?'

'Thanks. Zijn daar haaien?'

'Haaien en wat niet al,' mompelde de kruising. 'Een kwade plek, meneer. De Batakkers zouden niet graag zien dat er iemand kwam.'

'Waarom niet?'

'... Er zitten duivels, meneer. Zeeduiwels.'

'Wat is een zeeduivel? Een vis?'

'Geen vis,' wierp de kruising ontwijkend tegen. 'Gewoon een duivel, meneer. Een onderzeeduivel. De Batakkers noemen hem tapa. Tapa. Ze zouden daar hun eigen stad hebben, die duivels. Zal ik u inschenken?'

'En hoe ziet zo'n... zeeduivel eruit?'

De kruising tussen een Koeboe en een Portugees haalde zijn schouders op. 'Als een duivel, meneer. Ik heb er één keer een gezien... dat wil zeggen, alleen de kop. Ik kwam in de roeiboet terug van Cape Haarlem... en plotseling zag ik zo'n kanis boven het water uitsteken.'

'Nou, en? Waar lijkt het op?'

'Het heeft een knikker... als een Batakker, meneer, maar helemaal kaal.'

'Was het echt geen Batakker?'

'Nee, meneer. Op die plek zal immers geen enkele Batakker het water ingaan. En toen... knipoogde het naar me met zijn ónderste oogleden, meneer.' De kruising huiverde van afschuw. 'Met de ónderste oogleden, die het hele oog bedekken. Dat is de tapa.'

Kapitein J. van Toch draaide het glas palmwijn tussen zijn dikke vingers rond. 'En u was niet dronken, wat? Bezopen was u niet?'

'Jawel, meneer. Anders was ik er nooit langs geroeid. De Batakkers houden er niet van wanneer iemand die... duivels stoort.'

Kapitein Van Toch schudde zijn hoofd. 'Er bestaan geen duivels, man. En bestonden ze wel, dan zouden ze eruit moeten zien als Europeanen. Dat zal een of andere vis geweest zijn of zo.'

'Een vis,' hakkelde de kruising tussen een Koeboe en een Portugees, 'een vis heeft geen armen, meneer. Ik ben niet zo'n Batakker, meneer, ik ben in Badjoeng naar school geweest... misschien kan ik de tien geboden nog opzeggen en andere wetenschappelijk bewezen leerstellingen; een ontwikkeld mens ziet immers wat een duivel is en wat een dier. Vraag het die Batakkers maar, meneer.'

'Dat is zwart bijgeloof,' verklaarde de kapitein met het joviale overwicht van een ontwikkeld man. 'Wetenschappelijk gezien is het klinkklare onzin. Een duivel kan toch niet in water leven. Wat zou hij daar moeten? Je mag het geleuter van de inboorlingen niet serieus nemen, kerel. Iemand heeft die baai Duivelsbaai genoemd en sindsdien zijn de Batakkers er bang voor. Zo zit het,' sprak de kapitein en gaf met zijn vlezige handpalm een klap op de tafel. 'Er is daar niets, jongen, dat is wetenschappelijk gezien zonneklaar.'

'Dat is ook zo, meneer,' beaamde de kruising die in Badjoeng naar school was geweest. 'Maar een verstandig man heeft in Devil Bay niets te zoeken.'

Kapitein J. van Toch liep rood aan. 'Wat?' viel hij uit. 'Jij smerige Koeboe, dacht je nu echt dat ik bang was voor die duivels van je? Dat zullen we nog wel eens zien,' zei hij, terwijl hij zich oprichtte in de monumentale volheid van zijn respectabele tweehonderd pond. 'Ik ga mijn tijd hier niet met jou zitten verlummelen als ik business te doen heb. Maar onthoud één ding: in de Hollandse koloniën zijn geen duivels; als ze al ergens zijn, dan in de Franse. Daar zouden ze kunnen zijn. En ga nu de burgemeester van deze godvergeten kampong voor me halen.'

Het was niet nodig genoemde waardigheidsbekleder lang te zoeken; hij zat gehurkt naast de nering van de halfbloed op suikerriet te kauwen. Het was een naakte man op leeftijd, maar een stuk

magerder dan burgemeesters in Europa plegen te zijn. Een eindje achter hem zat, met inachtneming van de gepaste distantie, het hele dorp – inclusief vrouwen en kinderen – gehurkt af te wachten, naar het scheen, of ze gefilmd gingen worden.

‘Hoor eens, kerel,’ sprak kapitein Van Toch hem in het Maleis aan (hij had hem ook in het Hollands of in het Engels kunnen aanspreken, want de eerwaardige oude Batakker kende geen woord Maleis en de kruising tussen een Koeboe en een Portugees moest het hele betoog van de kapitein in het Bataks vertalen; maar om een of andere reden vond de kapitein Maleis gepaster). ‘Hoor eens, kerel, ik heb een aantal grote, sterke, dappere jongens nodig om met mij op jacht te gaan. Op jacht, begrijp je?’

De halfbloed vertaalde het en de burgemeester knikte ten teken dat hij het begrepen had; waarop hij zich tot zijn bredere publiek wendde en het woord tot hen richtte, met onmiskenbaar succes.

‘Het stamhoofd zegt,’ tolkte de halfbloed, ‘dat het hele dorp met toean kapitein op jacht gaat, waar de toean maar wil.’

‘Zie je wel. Zeg ze dan dat we pareloesters gaan duiken in Devil Bay.’

Er volgde een verhit debat van ongeveer een kwartier, waaraan het hele dorp deelnam, vooral de oude vrouwen. Eindelijk wendde de halfbloed zich tot de kapitein. ‘Meneer, ze zeggen dat je niet naar Devil Bay kunt gaan.’

De kapitein begon rood te worden. ‘En waarom niet?’

De halfbloed haalde de schouders op. ‘Omdat daar tapa-tapa zijn. Duivels, meneer.’

De kapitein begon paars aan te lopen. ‘Zeg ze maar, als ze niet gaan... dat ik ze alle tanden uitsla... dat ik ze de oren van het hoofd trek... dat ik ze ophang... en dat ik die hele van de luizen vergeven kampong van ze in brand steek, begrijp je?’

De halfbloed vertaalde het braaf, waarop opnieuw een langdurige, levendige beraadslaging volgde. Eindelijk wendde de halfbloed zich tot de kapitein. ‘Ze zeggen, meneer, dat ze bij de politie in Padang een klacht gaan indienen omdat de toean hen heeft bedreigd. Daar zijn wetsartikelen voor. De burgemeester zegt dat hij het hier niet bij laat.’

Kapitein J. van Toch begon blauw te worden. ‘Zeg hem dan,’ brulde hij, ‘dat hij een...’ En hij sprak zonder ophouden een goede elf minuten.

De halfbloed vertaalde het, voor zover zijn woordenschat hem dat toestond, en na een nieuw, weliswaar lang maar zakelijk beraad met de Batakkers richtte hij zich tolkend tot de kapitein: ‘Ze zeggen, meneer, dat ze bereid zijn van gerechtelijke vervolging af te zien als toean kapitein een boete rechtstreeks aan de plaatselijke autoriteiten betaalt. Ze hadden het over’ – hij aarzelde – ‘tweehonderd roepiah, maar dat is aan de hoge kant, meneer. Biedt u ze maar vijf.’

De gelaatskleur van kapitein Van Toch begon in bruinrode vlekken uiteen te vallen. Eerst dreigde hij alle Batakkers ter wereld uit te moorden, daarna bond hij in tot driehonderd schoppen en uiteindelijk zou hij zich tevredenstellen met het opzetten van de burgemeester voor het koloniaal museum in Amsterdam; de Batakkers, van hun kant, zakten van tweehonderd roepiah naar een ijzeren pomp met wiel en bleven ten slotte bij de eis dat de kapitein de burgemeester bij wijze van boete zijn benzineaansteker moest geven. (‘Geef u ze die nu maar,’ spoorde de kruising tussen een Koeboe en een Portugees hem aan, ‘ik heb nog drie aanstekers in voorraad, zij het zonder lont.’) Aldus werd de vrede op Tanah Masa hersteld; maar kapitein J. van Toch wist dat de eer van het blanke ras thans op het spel stond.

’s Middags vertrok er van het Hollandse schip Kandong Bandoeng een sloep, waarin met name aanwezig waren: kapitein J. van Toch, de Zweed Jensen, de IJslander Gudmundson, de Fin Gillemainen en twee Singalese parelvissers. Het bootje zette rechtstreeks koers naar de inham Devil Bay.

Om drie uur, toen het getij op zijn laagst was, stond de kapitein aan land, kruiste de sloep, op de uitkijk naar haaien, op ongeveer honderd meter afstand langs de kust, en stonden beide Singalese duikers met een mes in de hand te wachten op een teken om in het water te springen.

‘Zo, jij eerst,’ droeg de kapitein de grootste van de twee naakte duikers op. De Singalees rende met sprongen het water in, waadde

eerst een paar passen en liet zich toen vallen. De kapitein keek op zijn horloge.

Na vier minuten en twintig seconden dook er ongeveer zestig meter naar links een bruin hoofd op; in een vreemde, wanhopige en tegelijkertijd verlamde haast klom de Singalees op de rotsen, in één hand het mes om de schelpen mee los te snijden, in de andere hand de schelp van een pareloester.

De kapitein fronste. 'Nou, wat is er?' zei hij scherp.

De Singalees glibberde nog steeds over de rotsblokken, luidkeels jammerend van angst.

'Wat is er gebeurd?' brulde de kapitein.

'Sahib, sahib,' bracht de Singalees met hese ademstoten uit en viel neer op het strand. 'Sahib... sahib...'

'Haaien?'

'Djinns,' kermde de Singalees. 'Duivels, meneer. Duizenden, duizenden duivels!' Hij wreef met zijn vuisten in zijn ogen. 'Niets dan duivels, meneer!'

'Laat zien die schelp,' beval de kapitein en opende die met een mes. Er zat een klein, glimmend pareltje in. 'Meer heb je niet gevonden?'

De Singalees haalde nog drie schelpen uit het zakje dat hij om zijn nek had hangen. 'Er zijn daar schelpen, meneer, maar ze worden door die duivels bewaakt... Ze keken naar me toen ik ze afsneed...' Zijn plukkerige haren stonden van afschuw recht overeind. 'Sahib, hier niet!'

De kapitein opende de schelpen; twee waren er leeg en in de derde zat een parel als een doperwt, zo rond als een bolletje kwikzilver. Kapitein Van Toch keek afwisselend naar de parel en naar de Singalees, die gebroken op de grond lag.

'Zeg,' zei hij aarzelend, 'wil je niet nog eens teruggaan?'

De Singalees schudde zonder een woord zijn hoofd.

Kapitein J. van Toch voelde een sterke lust opkomen om te foeteren, maar tot zijn eigen verrassing sprak hij zachtjes en bijna mild: 'Niet bang zijn, jongen. En hoe zien ze eruit... die duivels?'

'Als kleine kinderen,' bracht de Singalees uit. 'Ze hebben een staart, meneer, en ze zijn ongeveer zo lang.' Hij gaf met zijn hand

een hoogte aan van ongeveer een meter twintig van de grond. 'Ze stonden om me heen en keken wat ik daar deed... ze waren met zoveel...' De Singalees begon te beven. 'Sahib, sahib, hier niet!'

Kapitein Van Toch dacht na. 'En, knipperen ze met hun onderste oogleden of zo?'

'Ik weet het niet, meneer,' zei de Singalees schor. 'Er zijn er daar wel... tienduizend!'

De kapitein keek om naar de tweede Singalees; die stond zo'n honderdvijftig meter verderop onverschillig met de handen op de schouders te wachten; tja, als je naakt bent, kun je je handen natuurlijk nergens anders kwijt dan op je eigen schouders. De kapitein gaf hem zwijgend een teken en de kleine Singalees sprong het water in. Na drie minuten en vijftig seconden kwam hij bovengedoken en probeerde hij met zijn glibberige handen op de rotsen te klimmen.

'Nou, vooruit!' riep de kapitein, maar vervolgens keek hij nog eens aandachtiger en sprong toen al over de rotsen in de richting van dat paar wanhopig rondtastende handen; het was ongelooflijk dat zo'n lichaam zo kon springen. Op het laatste moment kreeg hij een hand te pakken en puffend trok hij de Singalees uit het water. Daarna legde hij hem op de rots en wiste hij zich het zweet van het voorhoofd. De Singalees lag bewegingloos; aan één kant had hij zijn scheenbeen tot op het bot geschaafd, kennelijk aan een steen, maar voor de rest was hij onbeschadigd. De kapitein tilde een ooglid op; je zag enkel het wit van zijn weggedraaide oog. Van schelpen of zijn mes ontbrak ieder spoor.

Op dat moment koerste het bootje met de bemanning dichterbij naar het strand. 'Kapitein,' riep de Zweed Jensen, 'er zijn haaien. Gaat u verder met duiken?'

'Nee,' zei de kapitein. 'Komen jullie dit stel hier maar ophalen.'

'Moet u kijken, kapitein,' wees Jensen toen ze terugvoeren naar het schip, 'hoe ondiep het hier ineens is. Dat loopt van hier rechtstreeks tot aan de kust,' wees hij terwijl hij met een riem in het water stak. 'Alsof er hier onder water een of andere dam is.'

Pas op het schip kwam de kleine Singalees weer bij; hij zat met zijn knieën opgetrokken tot onder zijn kin en beefde over zijn hele li-

chaam. De kapitein stuurde iedereen weg en ging wijdbeens zitten.

‘Nou, voor de dag ermee,’ zei hij. ‘Wat heb je gezien?’

‘Djinns, sahib,’ fluisterde de kleine Singalees; nu begonnen ook zijn oogleden te trillen en over zijn hele lichaam brak kippenvel uit.

Kapitein Van Toch liet een rochel horen. ‘En... hoe zien die eruit?’

‘Als... als...’ De ogen van de Singalees begonnen opnieuw een strook wit te vertonen. Kapitein J. van Toch was onverwacht snel in zijn reactie en kletste hem met de palm en rug van zijn hand op beide wangen om hem tot zichzelf te brengen.

‘Thanks, sahib,’ bracht de kleine Singalees uit, en in het wit van zijn ogen doken de pupillen weer op.

‘Gaat het nu?’

‘Ja, sahib.’

‘Waren er oesterschelpen?’

‘Ja, sahib.’

Kapitein J. van Toch zette het kruisverhoor met flink wat geduld en met grondigheid voort. Ja, er zijn ook duivels. Hoeveel? Duizenden en duizenden. Ze zijn ongeveer zo groot als een tienjarig kind, meneer, en bijna zwart. Ze zwemmen door het water en op de bodem lopen ze op hun achterpoten. Rechtop, sahib, zoals u en ik, maar daarbij knikken ze steeds met hun lichaam, zo, zo, steeds zo, zo... Ja, meneer, ze hebben ook armen, net als mensen; nee, geen klauwen of zoiets, maar eerder een soort kinderhanden. Nee, sahib, ze hebben geen hoorns of een vacht. Ja, een staart hebben ze wel, een beetje als van een vis, maar zonder staartvinnen. En een grote kop, zo rond als de Batakkers hebben. Nee, ze zeiden niets, meneer, het was alleen alsof ze slurpten. Toen de Singalees op een diepte van zo’n zestien meter bezig was geweest oesterschelpen los te snijden, had hij op zijn rug een aanraking gevoeld als van kleine, koude vingers. Toen hij had omgekeken, had hij honderden en honderden duivels om zich heen gezien. Honderden en honderden, meneer, zwemmend en staand op stenen, en allemaal hadden ze gekeken wat de Singalees daar aan het doen was. Toen had hij zijn mes en de schelpen laten vallen en geprobeerd recht naar boven te zwemmen. Daarbij was hij tegen een aantal duivels, die boven hem zwommen,

opgebotst, en wat er daarna was gebeurd, dat wist hij niet meer, meneer.

Kapitein J. van Toch keek peinzend naar de bevende kleine duiker. Die knul zal nooit meer iets waard zijn, zei hij bij zichzelf, ik stuur hem uit Padang terug naar Ceylon. Mompelend en snuivend liep hij naar zijn hut. Daar schudde hij uit een papieren zakje twee parels op de tafel. De ene was zo minuscuul als een zandkorreltje en de andere zo groot als een doperwt en ze lagen daar zilverachtig en roze te glanzen. De kapitein van het Hollandse schip trok zijn neus op en haalde zijn Ierse whiskey uit een kastej.

Tegen zes uur liet hij zich met de sloep opnieuw naar de kampong brengen, rechtstreeks naar de kruising tussen een Koeboe en een Portugees. 'Een toddy,' zei hij en dat was het enige dat er uit hem kwam; hij zat op de veranda van golvende ijzerplaat, hield een glaasje van dik glas in zijn dikke vingers en dronk en spuwde af en toe en staarde vanonder zijn ruige wenkbrauwen naar de gele, magere hoentjes die God mocht weten wat pikten op het smerige en vertrapte erfje tussen de palmen. De halfbloed onthield zich van ieder woord en schonk alleen maar in. De ogen van de kapitein raakten stilaan bloeddorlopen en zijn vingers begonnen te verstrammen. Het begon al bijna te dagen toen hij opstond en zijn broek optrok.

'Gaat u al naar bed, kapitein?' vroeg de kruising tussen de duvel en zijn maat beleefd.

De kapitein stak zijn vinger in de lucht. 'Daar zou ik van opkijken,' zei hij, 'als er op de wereld duivels bestonden die ik nog nooit heb gezien. Zeg, waar is hier dat godvergeten noordwesten ergens?'

'Hier,' wees de halfbloed. 'Waar gaat u heen?'

'De hel,' gromde kapitein J. van Toch. 'Een kijkje nemen bij Devil Bay.'

Die avond begon het zonderlinge gedrag van kapitein J. van Toch. Hij kwam pas met het ochtendgloren naar de kampong terug; hij sprak geen woord en liet zich naar het schip brengen, waar hij zich tot de avond in zijn hut opsloot. Dat was nog niemand opgevallen, aangezien men aan boord van de Kandong Bandoeng de handen vol

had aan het stouwen van de vele zegeningen die het eiland Tanah Masa had gebracht (kopra, peper, kamfer, guttapercha, palmolie, tabak en arbeidskrachten); maar toen hem 's avonds werd gemeld dat alle goederen waren opgeslagen, snoof hij slechts en zei: 'De sloep. Naar de kampong.' En opnieuw keerde hij pas met het ochtendgloren terug. De Zweed Jensen, die hem aan boord hielp, vroeg hem zo maar uit beleefdheid: 'En vandaag gaat het weer verder, kapitein?' De kapitein draaide zich om alsof hij in zijn achterste was geprikt. 'Wat gaat jou dat aan!' voer hij uit. 'Bemoei je met je godvergeten eigen zaken!' De rest van de dag lag de Kandong Bandoeng op een knoop afstand van de kust van Tanah Masa voor anker en deed niets. Met het vallen van de avond kwam de kapitein uit zijn hut tevoorschijn en beval: 'De sloep. Naar de kampong.' Hij werd nagekeken door Zapatis, een kleine Griek, die aan één oog blind was en aan het andere scheel. 'Jongelui,' kraaide hij, 'of de ouwe heeft daar een meisje zitten of hij is volslagen gek geworden.' De Zweed Jensen fronste zijn wenkbrauwen. 'Wat gaat jou dat aan!' voer hij tegen Zapatis uit. 'Bemoei je met je godvergeten eigen zaken!' Vervolgens nam hij samen met de IJslander Gudmundson een kleine sloep en roeide in de richting van Devil Bay. Ze bleven met de boot achter de rotsen en wachtten af wat er verder zou gebeuren. Op het strand van de baai liep de kapitein heen en weer en het leek of hij op iemand wachtte; nu en dan hield hij stil en riep iets als 'ts, ts, ts.' 'Moet je kijken,' zei Gudmundson en wees naar de zee, die nu door de zonsondergang verblindend rood en goud werd gekleurd. Jensen telde twee, drie, vier, zes vinnen zo scherp als een zeis die Devil Bay binnentrokken. 'Verdomme,' mompelde Jensen, 'wat een haaien heb je hier!' Op het moment dat zo'n zeisje onderdook, zwiepte er een staart aan het oppervlak, wat zorgde voor een felle werveling van het water. Toen begon kapitein J. van Toch op het strand wilde sprongen te maken, hij slingerde verwensingen de ruimte in en balde dreigend zijn vuisten naar de haaien. Vervolgens zette de korte tropische avondschemering in en boven het eiland verscheen de maan; Jensen nam de riemen en bracht het bootje tot op een furlong van het strand. De kapitein zat nu op een rots en deed van 'ts, ts, ts.' Er bewoog iets om hem heen, maar het was

niet goed te onderscheiden wat het was. Het lijkten wel zeehonden, dacht Jensen, maar zeehonden bewegen zich anders. Ze doken op tussen de rotsen in het water en trippelden over het strand met de wiegende gang van pinguïns. Stil roeide Jensen dichterbij en bleef liggen op een halve furlong van de kapitein. Ja, de kapitein praatte, maar wat hij zei, daar kon je geen touw aan vastknopen; het zal wel Maleis of Tamil geweest zijn. Hij spreidde zijn armen, alsof hij die zeehonden iets toegooide (maar het waren geen zeehonden, vergewiste Jensen zich), en brabbelde daarbij Chinees of Maleis. Op dat moment gleed de opgeheven riem uit Jensens hand en plonsde in het water. De kapitein keek op, kwam overeind en deed een dertigtal passen richting het water; plotseling begon het te bliksemen en te knallen; de kapitein vuurde zijn browning af in de richting van de sloep. Vrijwel gelijktijdig werd de baai gevuld met een ruisen, een wervelen en een plonzen alsof er duizend zeehonden in het water sprongen; direct hingen Jensen en Gudmundson echter in de riemen en joegen hun sloep met een vaart dat het suisde om de dichtstbijzijnde hoek. Terug op het schip lieten ze tegen niemand iets los. Zwijgen konden ze wel, die noorderlingen. Tegen de ochtend keerde de kapitein terug; hij was somber en nijdig maar zei geen woord. Alleen toen Jensen hem aan boord hielp, ontmoetten twee paar blauwe ogen elkaar met koele en onderzoekende blik.

‘Jensen,’ zei de kapitein.

‘Ja, kapitein.’

‘Vandaag vertrekken we.’

‘Jawel, kapitein.’

‘In Soerabaja krijg je je boekje.’

‘Jawel, kapitein.’

En dat was het. Die dag voer de Kandong Bandoeng naar Padang. Vanuit Padang stuurde kapitein J. van Toch zijn maatschappij in Amsterdam een pakje, verzekerd voor twaalfhonderd pond sterling. En tegelijk een telegrafisch verzoek om een jaar verlof. Dringende gezondheidsredenen enzovoort. Vervolgens zwierf hij door Padang tot hij de persoon had gevonden die hij zocht. Dat was een wilde van Borneo, een Dajak, die om het schouwspel soms door Engelse reizigers als haaienjager werd ingehuurd; want de Dajak

werkte nog op de ouderwetse manier, slechts gewapend met een lang mes. Het was overduidelijk een menseneter, maar hij had zijn vaste taks: vijf pond per haai, de kost niet inbegrepen. Overigens bood hij een gruwelijke aanblik, want de huid op zijn beide armen, borst en dijen was door haaienhuid weggeschraapt en zijn neus en oren waren versierd met haaiëntanden. Hij werd Shark genoemd.

Met deze Dajak verhuisde kapitein J. van Toch naar het eiland Tanah Masa.